

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น : การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (information) ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน
2. กิจกรรมเสริมทักษะกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. ข้อมูลพื้นฐานอำเภอดอยหล่อ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรคือเนื้อหาวิชา กิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ส่วนการพัฒนาหลักสูตร อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้าง หรือปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว โดยหวังให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่ง ฌันท ชาติทอง (2550, 115) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความเป็นจริงของท้องถิ่นเนื่องจากหลักสูตรแกนกลางยังมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณี อาชีพและค่านิยมของผู้เรียนและชุมชน ส่วน บานเย็น แก้วศรีสุข (2553, 16) ให้ความหมายว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและปัญหาของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ

พัฒนาชุมชน และสังคมต่อไป แต่เนื่องจากสภาพสังคม และเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละชุมชนจึงแตกต่างกัน และเหมาะสมกับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ความแตกต่างขึ้นอยู่กับปัจจัยบางประการเป็นตัวกำหนด เช่น สภาพภูมิศาสตร์เป็นที่ตั้ง อาจใช้ในการแบ่งเขตการศึกษา และความแตกต่างกันของสภาพ วัฒนธรรม สังคม และ เศรษฐกิจของคนในแต่ละพื้นที่ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งอาจเป็นความรู้ความสามารถ วิธีการ ผลงาน ที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลิตผลที่ดี งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตได้

1.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญต่างๆ หลายขั้นตอนด้วยกัน ได้มีนักการศึกษาเสนอรูปแบบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้พอสรุปที่สำคัญได้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1974) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่าประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนได้ตั้งเป็นคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของนักพัฒนาหลักสูตรดังนี้คือ

- 1) มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจะต้องให้ผู้เรียนได้รับ
- 2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
- 3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
- 4) จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุแล้ว

จากขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าไทเลอร์ได้ยึดองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นตัวกำหนดรูปแบบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร อันได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร มีข้อแตกต่างประการหนึ่งคือในขั้นตอนที่ 2 ไทเลอร์ได้ใช้ คำว่า “ประสบการณ์ทางการศึกษา” แทน “เนื้อหาวิชา” ซึ่งเป็นการขยายความให้มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่า ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 7 ขั้นตอนดังนี้คือ

- 1) สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม
- 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 3) คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
- 4) จัดลำดับเนื้อหาสาระ
- 5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 6) จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
- 7) กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังที่ไทเลอร์และทาบ ได้เสนอมานั้นเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องเฉพาะการพัฒนาเอกสารหลักสูตรหรือเป็นเพียงขั้นตอนในการวางแผนโครงการในการให้การศึกษาเท่านั้นไม่ได้ครอบคลุมถึงขั้นตอนในการนำหลักสูตรดังกล่าวไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง

ส่วนศิริพร ชีปนวัฒนา (2553, 88-89) ได้กำหนดขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ และเป็นอันดับแรกของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพขององค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญ เป็นข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ตลอดจนรายละเอียดต่างๆ ของผู้เรียน และทรัพยากรในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ การดำเนินการดังกล่าวอาจทำในรูปของการศึกษาวิจัยซึ่งจะต้องมีกระบวนการที่ถูกต้องเชื่อถือได้

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมาย นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงปัญหาและความคาดหวังของสังคมตลอดจนทรัพยากรในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการในการให้การศึกษาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีความเป็นไปได้และเกิดผลที่แท้จริงในทางปฏิบัติ

ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น อารัง บัวศรี (2531 : 139 - 143) ได้กล่าวสรุปว่าผู้พัฒนาหลักสูตรต้องยึดหลักดังนี้

- 1) ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม
- 2) ต้องสอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม
- 3) ต้องมุ่งสร้างความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม
- 4) ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน
- 5) ต้องสอดคล้องและส่งเสริมจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่น
- 6) ต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้
- 7) ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้เรียนและสังคม
- 8) ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะ

ขั้นที่ 3 กำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ต่างๆ เนื้อหาที่คัดเลือกและนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความทันสมัยและคุณค่าของเนื้อหานั้นๆ ที่จะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนและเตรียมตัวผู้เรียนเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องทำการคัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชาต่างๆ ให้เป็นตามหมวดหมู่ ทั้งนี้เพื่อจัดความซ้ำซ้อนและส่งเสริมความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อได้กำหนดเนื้อหาวิชาต่างๆ แล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องเลือกกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ให้กับผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเนื้อหาต่างๆ นั้น จะต้องเป็นไปตามความสามารถของผู้เรียนและมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย กิจกรรมหรือประสบการณ์นั้นจะต้องสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้และการพัฒนาการของผู้เรียน โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกกิจกรรมการเรียนรู้มีดังนี้

- 1) กิจกรรมที่จัดขึ้นเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามแนวความคิดของบุคคลส่วนใหญ่หรือไม่
- 2) กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้หรือไม่
- 3) กิจกรรมที่จัดขึ้นครอบคลุมจุดประสงค์มากกว่าหนึ่งข้อหรือไม่
- 4) กิจกรรมที่จัดขึ้นส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้พัฒนาขึ้นในทางที่ดีขึ้นหรือไม่
- 5) กิจกรรมที่จัดขึ้นเหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนหรือไม่

6) กิจกรรมที่จัดขึ้นเสริมทักษะพิเศษในการเรียนรู้หรือไม่

ขั้นที่ 4 กำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล หลักสูตรจะต้องกำหนดมาตรการในการตรวจสอบเพื่อวินิจฉัยว่าผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเกิดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรได้ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ โดยทั่วไปแล้วหลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการวัดผลประเมินผล การเรียนไว้อย่างกว้างๆ ส่วนในรายละเอียดและวิธีการต่างๆ เช่น เกณฑ์การตัดสินผลการเรียน เกณฑ์การเลื่อนชั้นหรือซ้ำชั้น การประเมินผลกิจกรรม เกณฑ์การจบหลักสูตร ตลอดจนแบบฟอร์มและระเบียบต่างๆ จะจัดทำเป็นระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียน โดยแยกรูปแบบไว้ต่างหาก

ขั้นที่ 5 ทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่าง เมื่อได้พัฒนาหลักสูตรที่เป็นรูปแบบตามขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ในการทดลองดังกล่าวจะต้องมีการประสานงาน และทำความเข้าใจกับสถานศึกษาและบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ซึ่งถ้าเป็นหลักสูตรในระดับชาติที่มีการใช้หลักสูตรครอบคลุมสถานศึกษาและผู้เรียนทั่วประเทศ การเลือกสถานศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรจะต้องครอบคลุมโรงเรียนต่างๆ ประเภท ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันทั้งทางด้านขนาด การคมนาคม ความพร้อมทางด้านบุคลากร และอาคารสถานที่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลทั้งในข้อดีและข้อจำกัดของหลักสูตรที่เป็นจริงมากที่สุด

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข ในช่วงเวลาที่มีการทดลองใช้หลักสูตรจะต้องมีการติดตามผลเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับข้อดี ข้อจำกัด ตลอดจน ข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จะได้นำไปวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนแยกย่อย 2 ขั้นตอน คือ 1) ได้เอกสารหลักสูตรที่สมบูรณ์ และ 2) การอบรมบุคลากรผู้ใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 7 นำหลักสูตรไปใช้ การใช้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว โดยทั่วไปจะดำเนินการพร้อมกันทั้งประเทศ โดยจะทยอยใช้เป็นขั้นๆ ไป

ขั้นที่ 8 ประเมินผลหลักสูตร เมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้ในช่วงเวลาหนึ่งแล้วจะต้องมีการติดตามผลการใช้หลักสูตร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวมาประมวลวิเคราะห์และสรุปถึงข้อดี และข้อจำกัดของหลักสูตร

ขั้นที่ 9 ปรับปรุงแก้ไข การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นผลจากการประเมินผลหลักสูตร กล่าวคือ เมื่อพบข้อบกพร่องหรือข้อจำกัดของหลักสูตรในเรื่องใด เช่น เมื่อพบว่าเนื้อหาวิชาบางส่วนไม่มีความทันสมัย ผู้เรียนเมื่อเรียนรู้ไปแล้วไม่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงก็ต้องหาเนื้อหาใหม่มาทดแทน เป็นต้น

1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน

อังกูล สมคะเนย์ (2535, หน้า 26-39) ได้นำผลสรุปจากการสัมมนาเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิติจรสแสงต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา” ของนิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา สาขานเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร รุ่นที่ 28 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 4 กลุ่ม สรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา สภาพของภูมิปัญญาในกลุ่มนี้ ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อต่างๆ ที่ปฏิบัติและยึดถือสืบทอดกันมา เพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น เช่น 1) ความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่ พิธีสวดมนต์ไหว้พระ พิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา พิธีเข้าวัดจำศีล การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม 2) ความเชื่อแบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญต่างๆ 3) ความเชื่อแบบผี ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา พิธีเลี้ยงตอนปู่ตา พิธีบูชาแม่ศรีศักดิ์ หลักเมือง และการบวงสรวงต่างๆ และ 4) ความเชื่อแบบบุคคล ได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาต่างๆ

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มนี้ ได้แก่ 1) ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หมอลากลอน หมอลากลอนประยุกต์ (หมอลาซิ่ง) หมอลาหมู่ และการรำเซิ้งต่างๆ 2) ศิลปะดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ การเป่าแคน การตีพิณ วงกลอนยาว 3) งานแกะสลัก งานหล่อ ได้แก่ แกะสลักบานประตู หน้าต่าง โปสต์ และแกะสลัก ต้นเทียน การหล่อใบระกา ซ่อฟ้า คันทวย บัวหัวเสาของศาลาและโบสถ์ 4) ศิลปะดนตรีไทย ได้แก่ ชลุ่มซอ พิณ ระนาด ซอด้วง กลอง ฉิ่ง ฉาบ 5) ประเพณีในสิบสองเดือน “ฮีดสิบสอง” ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี บุญพระเวส บุญสงฆ์บุญบังไฟ บุญเบิกฟ้า บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญผ้าป่า และบุญกองบัว

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มนี้ จากการสำรวจพบว่าเป็นส่วนหนึ่งของสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มที่ 2 คือ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน แต่เนื่องจากบุคคลในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประกอบอาชีพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) การทอผ้าไหม ได้แก่ ผ้าทอไหมพื้น ไหมมัดหมี่ 2) การทอผ้าด้วยกี่กระตุก ได้แก่ ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าลายน้ำไหล ทอผ้าฝ้ายผ้าขาวม้า 3) ทอผ้าซิดด้วยกี่พื้นเมือง ได้แก่ ทอผ้าซิดดัดเสื่อ ทอผ้าซิดทำหมอน ทอผ้าหมี่ลายซิด 4) หมอนซิด ได้แก่ หมอนซิดลายสามเหลี่ยม ทำเบาะนั่ง 5) การจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ สานตระกร้า สานหวด สานมวญ สานกระติบข้าว สาน ชันโตก สานกระดัง สานกระบุง สานซ้อง สานไซ สานส้ม 6) การทำไม้กวาด ได้แก่ ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว 7) การทอเสื่อ ได้แก่ ทอเสื่อกก ทอเสื่อไหล ทอเสื่อผือ ทอเสื่อเตย 8) การสาน ได้แก่ หมวกกก หมวกใบตาล หมวกผักตบชวา กระเป๋ากก 9) เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ อิฐมอญ โอ่ง ไห กระถาง หม้อดิน เตา และ 10) การเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรผสมผสาน การทำไร่ ทำนา ทำสวน การเลี้ยงสัตว์

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มนี้ จากการสำรวจเท่าที่พบมีดังนี้ 1) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีทั้งการเลี้ยงและการผลิตลูกปลาเพื่อการจำหน่าย พื้นที่ที่มีการเลี้ยงมากตามลำดับ คือ อำเภอเมือง อำเภอท่าบ่อ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโซ่พิสัย อำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอบึงกาฬ 2) การทำกล้วยตากอบน้ำผึ้งของอำเภอสังคม 3) การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพารา ของอำเภอโพธิ์ชัย

2. กิจกรรมเสริมทักษะ กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

กิจกรรมเสริมทักษะ เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curriculum Activities) รูปแบบหนึ่งโดยกระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 1) ได้อธิบายความหมายว่า เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะวิชาชีพ รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งส่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัว และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมเสริมหลักสูตรในที่นี้ มิได้หมายถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ชุดโครงการวิจัยต้องการดำเนินการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือหลักสูตรท้องถิ่น โดยเน้นเนื้อหาเรื่องภูมิปัญญา เพื่อเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ให้แก่ผู้เรียนช่วงบ่ายตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาหลักให้แล้วเสร็จภายในบ่ายสองโมง โดยกิจกรรมเสริมทักษะนี้ จะเน้นเสริมทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ผสมผสานระหว่างทักษะสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และทักษะตามสมรรถนะของหลักสูตร

ทักษะ หรือในภาษาอังกฤษที่เรียกว่า skill พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 อธิบายว่า ทักษะ หมายถึง ความชำนาญ สำหรับทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) วิจารย์ พานิช (2555: 16-21) ได้กล่าวถึงทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C

1. 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)
2. 7C ได้แก่

2.1 Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา)

2.2 Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)

2.3 Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)

2.4 Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)

2.5 Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)

2.6 Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร)

2.7 Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

แนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงาน และการดำเนินชีวิต

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสมรรถนะซึ่งหมายถึง ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้น

พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ในหลักสูตรแกนกลางกำหนดมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

ทั้งนี้กิจกรรมเสริมทักษะในโครงการวิจัยนี้ จะเน้นส่งเสริมทักษะในการใช้ทักษะชีวิตตามสมรรถนะหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลัก เนื่องด้วยทักษะดังกล่าวครอบคลุมในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ทักษะอาชีพ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนการทัศน์ (Cross-cultural Understanding) และ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) อีกด้วย

ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (คู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน) ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้, ออนไลน์, (2558) กล่าวถึงการขับเคลื่อน

นโยบาย “ลดเวลา เรียน เพิ่มเวลารู้” ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายหน่วยงาน โดยมีบทบาทและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน การนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สู่การปฏิบัติระดับเขตพื้นที่การศึกษา และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนระดับเขตพื้นที่ การศึกษาอย่างชัดเจน ศึกษาคู่มือการบริหารการจัด และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจง โรงเรียน / ผู้เกี่ยวข้อง นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปและรายงานผล

2) สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ ศึกษาวิเคราะห์ นโยบาย คู่มือ และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” กำหนดตัวชี้วัดภาพความสำเร็จ ของการบริหารจัดการของโรงเรียน ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน อย่างชัดเจน มีความ เข้าใจตรงกัน สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในการดำเนินงานแก่ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องใน สถานศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนเป็น รายบุคคล วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรระดับชั้นเรียน ความพร้อมของครูผู้สอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่ และห้องปฏิบัติการ ปรับและออกแบบ ตารางเรียนตามแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนที่ลดเวลาเรียนและเพิ่มเวลารู้ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ประชุม เสวนา ทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) นำผลไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สรุปรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งปรากฏในหมวดที่ 5 แนวนโยบาย พื้นฐานรัฐ ในส่วนที่ 10 เรื่องนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในมาตราที่ 87 การส่งเสริมให้ ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงด้านการศึกษา ทั้งใน ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เปิดโอกาสในการตัดสินใจ ตรวจสอบ ประเมินผล ช่วยเหลือกิจกรรม สาธารณะและกิจกรรม องค์กรราชการ รวมถึงสามารถรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ของตน (สำนักงาน เลขาธิการวุฒิสภา, 2550) กอปรกับข้อสรุปจากสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 10 (พุทธศักราช 2550-2554) ที่แสดงมุมมองด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาและการจัดการความรู้มีมากขึ้น ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัว รวมกลุ่ม และมีการเรียนรู้ ร่วมกัน มีการส่งเสริมกระบวนการประชาสังคม พัฒนาคุณภาพและศักยภาพของผู้นำชุมชน สร้าง เครือข่าย ชุมชน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (2547) ได้มีการกำหนดแนวทาง ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระการเรียนรู้และ กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว สถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีหน้าที่จัดทำหลักสูตร สถานศึกษาที่มีสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ต้องร่วมมือ กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรท้องถิ่น รวมถึงสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็ง

ของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน มีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล เลือกรสร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความ ต้องการของชุมชน ดังนั้นกระบวนการในการดำเนินงานดังกล่าวต้องเปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมใน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และชุมชนเองก็ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาตามขอบข่ายและหน้าที่ที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาหลักสูตรที่นำมา พัฒนานักเรียนที่เป็นเยาวชน อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนสืบต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยของ Scheinberg (1999), Wong and Tack (2002), Agbo (2007) ที่สะท้อนภาพรวมของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ศึกษา ผลการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนมี ส่วนร่วมเพียงบางส่วนในการจัดการศึกษา และการดำเนินการพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมเป็น ส่วนที่สะท้อนความต้องการจำเป็นของสังคม และแสดงบทบาทตามความรู้และศักยภาพ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ (2542) ที่พบว่า ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมโดยมีแบบ แผนที่เป็นการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participatory Pattern) คือ การเข้ามามีส่วน ร่วมกับโรงเรียนในฐานะของผู้ให้ความร่วมมือ เพราะถูกทำให้เกิดความเข้าใจว่าผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปในชุมชนไม่มีความรู้ ความสามารถ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัด การศึกษาได้ และพบว่า ในส่วนของนโยบายการพัฒนา กับปฏิบัติการการพัฒนาไม่มีความสอดคล้อง กัน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของผู้วิจัย ซึ่งได้สังเคราะห์เอกสารงานวิจัย (Document Analysis) จากฐานข้อมูล วิทยานิพนธ์งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศและงานวิจัยของหน่วยงาน รวม จำนวน 133 เรื่อง ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในช่วง พุทธศักราช 2542-2550 โดยพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย ซึ่งแตกต่างจากความคาดหวังของ ชุมชนที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่เกี่ยวกับ หลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของบุตรหลานในระดับปานกลางถึงระดับมาก และข้อค้นพบ เกี่ยวกับปัจจัยที่ชุมชนมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา การ ไม่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วม การไม่เข้าใจในบทบาทที่เหมาะสมของชุมชน และสัมพันธภาพ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐที่ใช้ชุมชนหรือองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยการกระจายอำนาจ การ กำหนดนโยบายและการบริหารให้ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม รับผิดชอบ เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society) ซึ่งสำนักงานปฏิรูป การศึกษา (2545) ได้กล่าวถึง บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันจัดการศึกษา ต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษาดังนี้

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตน เช่น เลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ร่วมตัดสินใจทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน
2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักสูตร พัฒนาการของบุตรหลาน และการเรียนการสอนประจำวัน

3. ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นติดตามการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และครูให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้ปกครองอาจร่วมในการทำกิจกรรม การเรียนการสอน หรือร่วมกิจกรรมอื่นที่สถานศึกษาจัดซึ่งหากสถานศึกษามีแนวทางสนับสนุนที่ดีก็จะส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5. ร่วมสนับสนุนกิจการการศึกษาโดยสนับสนุนด้านความคิด การเป็นผู้นำ การเป็นกรรมการการร่วมประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็น การปกป้องดูแล การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนินโครงการ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

พินัยกรรม มาตรา 2549 ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ในสถานศึกษาดังนี้

1. การให้ชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมโรงเรียน โดยทางโรงเรียนทำหนังสือเชิญชวน และแนบตารางแสดงวัน เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ของเด็กแต่ละชั้นเรียน หรือแสดงตารางเวลาว่างของครูหรือผู้บริหารไว้ด้วยเพื่อการพบปะสนทนา สร้างความรู้ความเข้าใจ ในกิจกรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา บทบาทของคณะกรรมการนั้นมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจกำหนดนโยบายให้ความคิดเห็นขอการตัดสินใจสำคัญของสถานศึกษา และให้ผู้บริหารปฏิบัติตามนโยบาย หลักเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสถานศึกษา แต่ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารและรับผิดชอบตัดสินใจดำเนินงานของตนหรืออาจร่วมกันจัดตั้งสมาคมครู ผู้ปกครอง ทำหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

3. การร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา เป็นการเชิญชวนให้ชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น เช่น กีฬาสี งานวันพ่อ เป็นต้น

4. การร่วมดำเนินงานสถานศึกษากิจการของสถานศึกษาครอบคลุมงานบริการ 6 งาน

5. การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ชุมชนอาจเข้ามาร่วมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กโดยมอบวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติให้ นอกจากสนับสนุนวัตถุแล้ว อาจหมายรวมถึงการสนับสนุนครูจากชุมชน เพื่อถ่ายทอดงานภูมิปัญญาในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) สรุปบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียนในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมในการตีความข้อมูลและเสนอแนะทางเลือก

3. การกำหนดทางเลือกและข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานในการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียน

4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับ นโยบายของโรงเรียนการที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทั้ง 2 ลักษณะ คือ ลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4. ข้อมูลพื้นฐานอำเภอโดยย่อ

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการทบทวนวรรณกรรม พบว่า วัชร เกณฑ์ ปัญญา (2550) ได้สรุปข้อมูลพื้นฐานของอำเภอดอยหล่อไว้ดังนี้

อำเภอดอยหล่อ เดิมเป็นกิ่งอำเภอดอยหล่อซึ่งแยกจากอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประวัติการก่อตั้งชุมชนที่ยาวนานจากตำนานการสร้างพระธาตุดอยน้อย ซึ่งพระธาตุที่สำคัญในตำบลดอยหล่อประวัติว่าสร้างโดยพระนางจามเทวี เมื่อปี พ.ศ.1201 เมื่อนับมาถึงกระทั่งปัจจุบันนี้ (พ.ศ.2550) วัดพระธาตุดอยน้อยสร้างมาแล้ว 1,349 ปี การปกครองเป็นอำเภอที่แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 54 หมู่บ้าน และ 4 องค์การบริหารส่วนตำบล มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ 17 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและขยายโอกาส 16 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยม 1 โรงเรียน อำเภอดอยหล่อเป็นท้องถิ่นที่มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายแห่งหนึ่ง ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคลากรในท้องถิ่นเหล่านี้เอื้อต่อการนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งอำเภอดอยหล่อเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภोजอมทอง ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็นอำเภอดอยหล่อ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ปีเดียวกัน และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นอำเภอในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 เขตปกครองแบ่งเป็น 4 ตำบล คือ ตำบลดอยหล่อ ตำบลสองแคว ตำบลยางคราม ตำบลสันติสุข

1. ตำบลดอยหล่อ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ 45 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 93 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 57,500 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสันติสุข ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขื่อนเขื่อนนงชัย (ดอยอินทนนท์)

พื้นที่และเขตการปกครอง

ตำบลดอยหล่อ มีพื้นที่ทั้งหมด 93 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 57,500 ไร่ โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 26 หมู่บ้าน

ประชากร

ตำบลดอยหล่อ มีประชากรรวมทั้งสิ้น 12,819 คน แยกเป็นชาย 6,331 คน หญิง 6,488 คน จำนวนครัวเรือน 4,725 ครัวเรือน ประชากรตำบลดอยหล่อ ร้อยละ 90 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในพื้นที่และร้อยละ 10 เป็นคนในภาคกลาง ซึ่งเป็นทหารผ่านศึกที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ที่รัฐบาลได้จัดสรรให้ และนอกจากนี้ยังมีแรงงานอพยพ เช่น พม่า ไทยมูเซอ ไทยใหญ่ ไทยลื้อ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาทำงานในสวนลำไยของชาวบ้านในตำบลดอยหล่อ และบางส่วนก็เป็นพระภิกษุ สามเณรที่เข้ามาจำพรรษาอยู่ในวัด

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

- 1.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 แห่ง ได้แก่
 - 1.1.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเหล่าป๋วย หมู่ที่ 2
 - 1.1.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปากทางเจริญ หมู่ที่ 4
 - 1.1.3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังขามป้อม หมู่ที่ 7
 - 1.1.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอยน้อย หมู่ที่ 11
 - 1.1.5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรป.กลาง หมู่ที่ 17
- 1.2 โรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง ได้แก่
 - 1.2.1 โรงเรียนบ้านเจริญสามัคคี หมู่ที่ 4
 - 1.2.2 โรงเรียนบ้านดอยหล่อ หมู่ที่ 25
 - 1.2.3 โรงเรียนวัดวังขามป้อม หมู่ที่ 9
 - 1.2.4 โรงเรียนบ้านดงป่าหวาย หมู่ที่ 8
 - 1.2.5 โรงเรียนวัดดอนขึ้น หมู่ที่ 2
- 1.3 โรงเรียนประถมศึกษา (ขยายโอกาส) 2 แห่ง ได้แก่
 - 1.3.1 โรงเรียนบ้านเหล่าเป่า หมู่ที่ 3
 - 1.3.2 โรงเรียน กรป. กลางอุปถัมภ์ หมู่ที่ 18
- 1.4 โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสองแคววิทยาคม หมู่ที่ 25
- 1.5 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลดอยหล่อ 1 แห่ง
- 1.6 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 12 แห่ง
2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา
 - 2.1 วัด / สำนักสงฆ์ 12 แห่ง
 - 2.2 ที่พักสงฆ์ 2 แห่ง
 - 2.3 โบสถ์ 1 แห่ง

2. ตำบลสองแคว

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลสองแคว เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกและมีพื้นที่ส่วนหนึ่งตั้งอยู่ค่อนไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอดอยหล่อ ที่ตั้งของตำบลสองแคว ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 36 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอดอยหล่อ 8 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ และตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลดอยหล่อ และ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลสันติสุข และตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่และเขตการปกครอง

ตำบลสองแคว มีเนื้อที่ประมาณ 8.5 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 5,818 ไร่ สภาพของพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำขาน โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน

ประชากร

ประชากรในตำบลสองแควส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีล้านนาอย่างเคร่งครัด การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมีลักษณะกระจายตัวตามแนวถนนสายหลักและกระจายตัวเป็นกลุ่มๆ

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

1.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มี 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามหลัง (หมู่ที่ 8 บ้านสามหลัง)

1.2 โรงเรียนระดับประถมศึกษา มี 3 แห่ง ได้แก่

1.2.1 โรงเรียนบ้านสองแคว

1.2.2 โรงเรียนบ้านหัวข่วง

1.2.3 โรงเรียนบ้านสามหลัง

1.3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหัวข่วง

1.4 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มี 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลสองแคว

1.5 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มี 8 แห่ง คือ

1.5.1 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านแม่ขาน

1.5.2 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งท้อ

1.5.3 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านท่ามะโอ

1.5.4 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านบ้านกลาง

1.5.5 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านสองแคว

1.5.6 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านหัวข่วง

1.5.7 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านป่าลาน

1.5.8 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านสามหลัง

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

2.1 วัด / สำนักสงฆ์ 6 แห่ง ดังนี้

2.1.2 วัดหลังถ้ำ (บ้านแม่ขาน หมู่ที่ 1)

2.1.3 วัดทุ่งท้อ (บ้านทุ่งท้อ หมู่ที่ 2)

2.1.4 วัดสองแคว (บ้านสองแคว หมู่ที่ 5)

2.1.5 วัดหัวข่วง (บ้านหัวข่วง หมู่ที่ 6)

2.1.6 วัดป่าลาน (บ้านป่าลาน หมู่ที่ 7)

2.1.7 วัดโขงขาว (บ้านสามหลัง หมู่ที่ 8)

3. ตำบลสันติสุข

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลสันติสุขแยกจากตำบลยางคราม เมื่อปี พ.ศ.2534 และประกาศเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 23 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลยางคราม โดยมีแนวแบ่งเขตจากลำเหมืองบางส่วนและเมื่อไปยืน ณ จุดติดต่อระหว่างบ้านแม่แดง และบ้านห้วยน้ำขาว เหนือลำห้วยโป่งจ้อแล้ว มองที่จุดที่สูงที่สุดของดอยม่อนโกก คือจุดสิ้นสุดของแนวแบ่งเขตระหว่างตำบลสันติสุขกับตำบลยางคราม และมีพื้นที่ติดต่อกับตำบลท่าวังพร้าวอำเภอสันป่าตอง โดยมีลำน้ำแม่ขานเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลสองแคว และตำบลดอยหล่อ มีแนวแบ่งเขต คือถนนสายบ้านสันติสุข-โป่งจ้อ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลสองแคว มีแนวแบ่งเขต คือ ถนนสายเชียงใหม่-ฮอด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง โดยมีดอยม่อนโกกและดอยขุนปวย เป็นแนวแบ่งเขต และติดต่อกับ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง โดยมีพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีดอยขุนปวยจดบ้านแม่หอยเป็นแนวแบ่งเขต

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

1.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มี 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสันติสุข (หมู่ที่ 6 บ้านใหม่หนอง

หอย)

1.2 โรงเรียนระดับประถมศึกษา มี 2 แห่ง ได้แก่

1.2.1 โรงเรียนบ้านแม่ขาน

1.2.2 โรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย

1.3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 2 แห่ง ได้แก่

1.3.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านใหม่หนองหอย

1.3.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสบอ่าว

1.4 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มี 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลสันติสุข

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

2.1 วัด / สำนักสงฆ์ 8 แห่ง ดังนี้

2.1.1 วัดป่าลาน (บ้านสันมะค่า หมู่ที่ 1)

2.1.2 วัดหนองเหียง (บ้านสันติสุข หมู่ที่ 9)

2.1.3 วัดศิลามงคล (บ้านหนองเหียง หมู่ที่ 2)

2.1.4 วัดห้วยดินจี่ (บ้านสันนกแก้ว หมู่ที่ 5)

2.1.5 วัดคันธาวาส (บ้านทุ่งปุย หมู่ที่ 3)

2.1.6 วัดใหม่หนองหอย (บ้านใหม่หนองหอย หมู่ที่ 6)

2.1.7 อารามโป่งจ้อ (บ้านโป่งจ้อ หมู่ที่ 7)

2.1.8 อารามหนองหอยเก่า (บ้านแม่แดง หมู่ที่ 8)

4. ตำบลยางคราม

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลยางคราม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอดอยหล่อ ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอดอยหล่อไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (เชียงใหม่-ฮอด) ประมาณ 17 กิโลเมตร และห่างจากศูนย์กลางจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศใต้ประมาณ 43 กิโลเมตร มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมดประมาณ 78 ตารางกิโลเมตร หรือ 48,750 มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลและอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลทุ่งปี้ อำเภอแม่อาย
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่อาย
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ

พื้นที่และเขตการปกครอง

ตำบลยางคราม มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 5,233 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มะเขือเทศ พริก ถั่วเหลือง ลำไย ฯลฯ ส่วนประชากรที่เหลือประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ แยกเป็นชาย 2,630 คน หญิง 2,603 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,513 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 62 คน/ตารางกิโลเมตร โดยแยกเป็น 11 หมู่บ้าน

ประชากร

ประชากรในตำบลยางครามส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ และปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีล้านนาอย่างเคร่งครัด การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมีลักษณะกระจายตัวตามแนวถนนสายหลักและกระจายตัวเป็นกลุ่มๆ

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

1.1 โรงเรียนระดับประถมศึกษา มี 3 แห่ง ได้แก่

- 1.1.1 โรงเรียนบ้านห้วยน้ำขาว
- 1.1.2 โรงเรียนวัดหนองหลวง
- 1.1.3 โรงเรียนวัดศรีดอนชัย

1.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี 3 แห่ง ได้แก่

- 1.2.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดห้วยน้ำขาว
- 1.2.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเตชะกมลสุข
- 1.2.3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยรากไม้

1.3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มี 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลยางคราม

1.4 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มี 8 แห่ง คือ

- 1.4.1 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว
- 1.4.2 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านใหม่พัฒนา
- 1.4.3 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านยางคราม
- 1.4.4 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านห้วยรากไม้
- 1.4.5 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านดอนชัย
- 1.4.6 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านศรีแดนเมือง

1.4.7 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านใหม่ดอนชัย

1.4.8 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 11 บ้านหนองม่วง

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

2.1 วัด/สำนักสงฆ์ 10 แห่งดังนี้

2.1.1 วัดถ้ำ (หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว)

2.1.2 วัดใหม่พัฒนา (หมู่ที่ 2 บ้านใหม่พัฒนา)

2.1.3 วัดหนองหลัว (หมู่ที่ 4 บ้านห้วยรากไม้)

2.1.4 วัดศรีดอนชัย (หมู่ที่ 5 บ้านดอนชัย)

2.1.5 วัดศรีแดนเมือง (หมู่ที่ 6 บ้านศรีแดนเมือง)

2.1.6 สำนักสงฆ์ม่อนปู้ฮั่น (หมู่ที่ 6 บ้านศรีแดนเมือง)

2.1.7 วัดกุ๋ลายมือ (หมู่ที่ 10 บ้านผาง)

2.1.8 วัดใหม่ยางคราม (หมู่ที่ 3 บ้านยางคราม)

2.2 สำนักสงฆ์ใหม่เขเตวัน (หมู่ที่ 8 บ้านใหม่ดอนชัย)

2.3 สำนักสงฆ์ทุ่งบุรี

3. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนอำเภอค้อยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติอำเภอค้อยหล่อตามตำนานสร้างพระธาตุค้อยน้อย

อำเภอค้อยหล่อ เดิมเป็นกิ่งอำเภอค้อยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ มีประวัติที่สืบเนื่องมาจาก ประวัติศาสตร์การสร้างพระเจดีย์ที่พระธาตุค้อยน้อย โดยสามารถย้อนไปถึงสมัยพระนางเจ้าจามเทวี ในวันแรม 12 ค่ำเดือนยี่ ปีมะเส็ง พุทธศก 1201 พระนางเจ้าฯ พร้อมด้วยโยธาประชาราเริ่มเข้าสู่เขต แดนหริภุญชัย เนื่องจากลำนํ้าระมิงค์ (ปิง) ไหลเชี่ยวมาก เมื่อขึ้นตามลำนํ้าขึ้นมาและเห็นเนินข้างหน้า เขียวชอุ่ม ก็ทรงพระประสงค์จะสร้างเจดีย์ เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ อันนำมาจากเมือง ละโว้ จึงได้ปรึกษากับปวงชนทั้งหลายที่มาด้วยกันต่างก็เห็นชอบด้วย จึงให้นายพรานธนูผู้มีความรู้ ในทางไตรเพท ตั้งสัจจะอธิษฐานยังธนู เพื่อจัดหาสถานที่ประดิษฐานพระเจดีย์เพื่อสถิตไว้ซึ่งพระบรม สารีริกธาตุ นายขมังธนูรับพระราชโองการแล้วก็ยิงธนูให้คนทั้งหลายตามดูยิงลูกธนูจกตก ก็ปรากฏว่า ลูกธนูตกลงไปยังค้อยน้อยๆ ริมฝั่งแม่น้ำระมิงค์ จึงให้หยุดพักไพร่พล ณ สถานที่แห่งนั้นและทรงให้คน ทั้งหมดสร้างพระเจดีย์ทำการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและขนานนามที่นั่นว่า ปะวี สีละเจดีย์ เมื่อวันเริ่มสร้างพระเจดีย์ ตรงกับวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ปีมะเส็ง พุทธศก 1201 พระองค์ทรงสร้างพระ เจดีย์ทองคำบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และสร้างพระพุทธรูปเท่าพระองค์ หมู่เศรษฐีที่ติดตามมาก็ได้ สร้างพระพุทธรูปไว้เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งสิ่งของต่างๆ ที่มีค่า ซึ่งนำมาจากเมืองละโว้ เป็นต้นว่า แก้วแหวนเงินทอง สิ่งที่พระนางจามเทวีและเศรษฐีนำเข้ามาบรรจุไว้ในพระเจดีย์ แล้วได้ทรงสถาปนา ให้ช่างก่อสร้างยังโง่งเพื่อบรรจุพระเครื่องรางของขลังต่างๆ แล้วก็ทรงสร้างพระพุทธรูปบรรจุไว้ในโง่ง แห่งนั้นหันหน้าพระพักตร์ไปทางทิศทั้งสี่ ในคราวนั้นพระสงฆ์ที่เดินทางมาพร้อมกับพระนางจามเทวีก็ได้ผูกพัทธสีมา เพื่อทำกิจของพระสงฆ์ห่างจากพระเจดีย์ไปประมาณ 50 เมตร การสร้างพระเจดีย์แล้ว เสร็จในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 4 ปีมะเส็ง พุทธศก 1201 ใช้เวลาการก่อสร้าง 1 เดือน กับ 6 วัน เมื่อสร้าง เสร็จจึงได้เฉลิมฉลอง 3 วัน 3 คืน เสร็จแล้วนำเอาเครื่องราชสักการะต่างๆ พร้อมกับเครื่องแห่พระ

ธาตุเจ้าและสิ่งของที่ใช้กับพระธาตุเจ้านำเข้าเก็บไว้ในถ้ำแล้วให้ผ้าขาว 4 ผืน คือ ผ้าขาวเทียน 1 ผืน ขาวตา 1 ผืน ขาวครีม 1 ผืน พร้อมกับลูกหลาน 4 ครัว กับบ้าน 4 บ้าน ทั้งนำและหนองกับสิ่งของที่มี ศรัทธานำมาถวายพระเจดีย์ให้เป็นของผู้อยู่ปฏิบัติภาวนาพระเจดีย์องค์นี้ไปตามความประสงค์ ต่อจากนั้นก็เดินทางไปครองนครหริภุญชัย (ลำพูน)

ตามเอกสารราชการท้องที่อำเภอดอยหล่อเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภोजอมทองทางราชการ ได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอดอยหล่อ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ปีเดียวกัน และต่อมาได้มีพระราช กฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นอำเภอในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550 คำว่า "ดอยหล่อ" หมายถึง ภูเขาลาด เอียง และเหตุผลที่ตั้งชื่อว่าอำเภอดอยหล่อก็เนื่องจากดอยหล่อเป็นชื่อดั้งเดิม เป็นที่รู้จักของ ประชาชนในอำเภอและบริเวณใกล้เคียงอีกทั้งเป็นชื่อตำบลที่มีพื้นที่กว้างขวางมากที่สุดในบรรดา ตำบลทั้ง 4 ที่ได้รวมจัดตั้งเป็นอำเภอดอยหล่อ คือ ตำบลดอยหล่อ ตำบลสองแคว ตำบลยางคราม ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 54 หมู่บ้าน และ 4 องค์การ บริหารส่วนตำบลมีประชากร ทั้งสิ้น 28,248 คน อยู่ห่างทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 45 กิโลเมตร อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ 219 ตารางกิโลเมตร มี อาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสันป่าตอง และอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่องจังหวัดลำพูนและ อำเภอป่าซาง และทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอจอมทองและอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะ ภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบเชิงเขาลาดเอียง สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 300-400 เมตร มีความยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้ได้ประมาณ 15 กิโลเมตร พื้นที่ภูเขา ภูเขาที่สำคัญ ในเขตกิ่งอำเภอดอยหล่อ ได้แก่ ภูเขาหม่อนหม้อง ภูเขาหม่อนกล้วยผ่า ภูเขา สันบวกหมู ภูเขาปางตุ้ ภูเขา ห้วยแรด ภูเขาหน้าผากช้าง แม่น้ำสายสำคัญในเขตอำเภอดอยหล่อ ได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำแม่ขาน อำเภอดอยหล่อเป็นอำเภอขนาดเล็ก ตามทางหลวงหมายเลข 108 เป็นทางผ่านไปสถานที่ท่องเที่ยวที่ สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ดอยอินทนนท์ มีเขตติดต่อกับจังหวัดลำพูน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบเชิงเขาลาดเอียง ประชากรส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมและรับจ้าง สภาพแวดล้อมไม่เป็นที่นิยม ของนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามในท้องถื่นอำเภอดอยหล่อก็มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียน การสอนอยู่มากมาย ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังรายการต่อไปนี้

1. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประเภทสถานที่ ในเขตอำเภอดอยหล่อก็มีสถานที่ที่สามารถนำมา เป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น

1.1 วัดพระธาตุดอยน้อย ตั้งอยู่ที่ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ ตามทางหลวง หมายเลข 108 ระหว่างกิโลเมตรที่ 43-44 หากมาจากเชียงใหม่จะอยู่ฝั่งซ้ายมือ ตามประวัติว่าสร้าง โดยพระนางจามเทวี เมื่อปี พ.ศ. 1201 เมื่อนับมาถึงกระทั่งปัจจุบันนี้ (พ.ศ.2550) วัดพระธาตุดอย น้อยนี้ก็สร้างมาแล้ว 1,349 ปี โบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ พระบรมธาตุโขงพระ (กรุพระ) โบสถ์ วิหาร และพระพุทธรูปหินอ่อนแกะสลัก ทั้งองค์เล็กองค์ใหญ่มากมาย บริเวณวัดตั้งอยู่ บนภูเขาติดลำน้ำปิง มองเห็นทิวทัศน์โดยรอบทุกทิศ มีบันไดนาคขึ้นไป 241 ขั้น

1.2 วัดสิริมงคลจารย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ ตามทางหลวงหมายเลข 108 เป็นวัดที่ได้ัญเชิญหน่อต้นพระศรีมหาโพธิ์มาจากพุทธคยา เพื่อนำมาปลูกไว้ที่วัดแห่งนี้สำหรับ

เป็นที่สักการบูชาของเหล่าศาสนิกชนทั้งหลาย ซึ่งต้นพระศรีมหาโพธิ์นี้ที่อัญเชิญมาปลูกเป็นหน่อที่งอกออกมาจากต้นเดียวกัน และเป็นความปลาบปลื้มใจที่อยู่ในความทรงจำของชาวอำเภอดอยหล่อตลอดมาก็คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ด้วยพระองค์เอง เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 3 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2501 นอกจากนี้ในวันเดียวกันนั้นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนียังทรงวางศิลาฤกษ์พระธาตุเจดีย์และทรงพระราชทานนามวัดว่า "วัดสิริมังคลาจารย์" เป็นที่ประดิษฐานพระรูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ ศาลาจัตุรมุขสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอนุสรณ์ (พิพิธภัณฑสถานเจ้า)

1.3 ห้องสมุดสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตั้งอยู่ในวัดสิริมังคลาจารย์ให้บริการความรู้แก่ประชาชนทั่วไปเปิดบริการวันจันทร์-วันเสาร์ เวลา 8.30-16.00 นาฬิกา

1.4 วัดม่อนห้วยแก้วหรือวัดรัตนาราม เป็นวัดที่จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นำเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตลอดจนจัดโครงการพัฒนาจิตใจและปฏิบัติธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.5 สถานีวิทยุชุมชน “คลื่นสีขาวเพื่อชาวประชา” 88.75 MHz ตั้งอยู่ในวัดพระธาตุดอยน้อยเป็นสถานีวิทยุชุมชนที่ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีผังรายการที่ส่วนราชการทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร รวมถึงเด็กนักเรียนในโรงเรียนอำเภอดอยหล่อได้มีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุด้วย ตลอดจนสาระความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินรายการโดยอาจารย์ประพันธ์ แก้วเก๋ ซึ่งเป็นผู้มีผลงานด้านวัฒนธรรมและศิลปคดีเด่นประจำอำเภอดอยหล่อและจังหวัดเชียงใหม่ สาขาศิลปการแสดง

1.6 อุทยานแห่งชาติแม่วงครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแจ่ม ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขาน-แม่วง และป่าสงวนแห่งชาติป่าจอมทอง อยู่ในเขตอำเภอแม่แจ่ม อำเภอแม่วง อำเภอจอมทอง อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 90,000 ไร่ หรือ 144 ตารางกิโลเมตร ปกคลุมด้วยป่าไม้ชนิดต่างๆ คือ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังผสม ป่าดิบเขาและป่าสนเขา สัตว์ที่พบเห็นได้แก่ สัตว์จำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ นก สัตว์น้ำ และผีเสื้อกลางคืน

1.7 ผาซ่อ เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ที่เกิดจากตะกอนแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นทางเดินของสายน้ำปิงเมื่อหลายพันปีแล้วได้เปลี่ยนทิศทางไป ทำให้ตะกอนเกิดการก่อตัวเป็นชั้นๆ มีลวดลายที่สวยงามและมีขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 30 เมตร มีอาณาบริเวณกว้าง ตั้งอยู่ที่ตำบลยางคราม อำเภอดอยหล่อ

1.8 กิวเสือเต้น เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติเช่นเดียวกับผาซ่อ อยู่ไกลจากผาซ่อ 1 กิโลเมตร มีความสวยงามไม่แพ้ผาซ่อ ลวดลายแตกต่างออกไป มีกรวดและหินค่อนข้างชัดกว่าผาซ่อ มีความสูงน้อยกว่าผาซ่อ ตั้งอยู่ในตำบลยางคราม อำเภอดอยหล่อ

1.9 น้ำตกตาดหมอก อยู่ในตำบลยางคราม กิ่งอำเภอดอยหล่อ มี 1 ชั้น สูง 15 เมตร กว้าง 10 เมตร มีน้ำไหลตลอดทั้งปี เป็นต้นน้ำของแม่น้ำต้น

1.10 อ่างเก็บน้ำโป่งจ้อ ตั้งอยู่ที่ตำบลยางคราม กิ่งอำเภอดอยหล่อ ตอนล่างของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีทัศนียภาพที่งามตา

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประเภทบุคคล

2.1 กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลา บ้านท่าล้อ ตำบลดอยหล่อ ดำเนินการเลี้ยงปลาในกระชังในบริเวณลำน้ำแม่ปิงในบริเวณหมู่บ้าน ประเภทปลาที่เลี้ยงอาทิเช่น ปลานิล ปลาตะเพียน การเลี้ยงปลาใช้ระบบประคบราคาร่วมกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) เป็นต้น และยังมีสมาชิกบางรายเลี้ยงปลาตกในบ่อพลาสติก

2.2 กลุ่มทอผ้าบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข เป็นการรวมกลุ่มกันของแม่บ้านอาศัยภูมิปัญญาเดิมในการทอผ้ามารวมกลุ่มกันเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่ครอบครัว นอกจากอาศัยภูมิปัญญาเดิมในการทอผ้าแล้วทางกลุ่มยังมีการเชิญวิทยากรจากชุมชนอื่นมาเป็นวิทยากร ปัจจุบันมีสินค้าที่ผลิต ได้แก่ ผ้าจันจก ผ้าสบเฒ่า ผ้าย้อม ผ้ามัดย้อม ผ้าเช็ดมือ ผ้าตัดเสื้อ

2.3 กลุ่มเกษตรผสมผสาน บ้านห้วยเปียง ตำบลดอยหล่อ ส่งเสริมการทำสวนลำไย และปลูกพืชผักสวนครัวแบบผสมผสาน ผลิต-ละ-เลิก-การใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษ มีการประยุกต์ใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษวัสดุ เพื่อใช้ทดแทนสารเคมีทุกประเภทที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ผลผลิตจากกลุ่ม ปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำสกัดชีวภาพ / ฮอร์โมนพืช ฯลฯ

นอกจากนี้วิทยากรประจำกลุ่มยังได้รับเชิญจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสาน IPM

2.4 กลุ่มแปรรูปอาหาร ตำบลสันติสุข รวมกลุ่มแม่บ้านในชุมชนในการแปรรูปอาหาร ใส่อ๊วสมุนไพรมีวิทยากรประจำกลุ่ม ได้แก่ นางศรีสมร วรรณใหม่ และดำเนินการด้านการตลาด ส่งเสริมการขาย จนได้รับชื่อเสียง ได้รับฉายาเจ้าของผลิตภัณฑ์ "ใส่อ๊วยาที่สุดในโลก" และผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ 4 ดาว ของจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2546 ผลิตภัณฑ์อื่นของกลุ่ม แคบหมู น้ำพริกหนุ่ม กลุ่มแม่บ้านอำเภอดอยหล่อ

2.5 สหกรณ์ผู้ผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรวังธารทอง ตำบลดอยหล่อ ผู้ผลิตสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) ของอำเภอดอยหล่อ ผลิตภัณฑ์กลุ่ม มะเขือเทศแช่อิ่ม ไวน์ลำไย ข้าวเกรียบลำไย ลำไยกระป๋อง ซึ่งเป็นสินค้าแปรรูปจากวัตถุดิบของท้องถิ่น ซึ่งมีผู้มาศึกษาดูงานจำนวนมากทั้งผู้สนใจทั่วไป และนักเรียน นักศึกษา

2.6 กลุ่มไม้แกะสลัก ตำบลสันติสุข เป็นการรวมกลุ่มในการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) ประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก วิทยากรประจำกลุ่มนายเพชร ปิ๋นน้อย ความสามารถด้านแกะสลักลายฉลุ งานเกี่ยวกับช่างไม้ และรับสร้างบ้านทรงไทย มีความชำนาญงานก่อสร้างงานไม้มากกว่า 10 ปี

2.7 กลุ่มจักสาน ตำบลสันติสุข เป็นกลุ่มของผู้สูงอายุหลังจากว่างเว้นจากการทำไร่ทำนาแล้ว ก็รวมกลุ่มกันทำเครื่องจักรสาน ซึ่งยังเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 3 ดาว เป็นเครื่องใช้พื้นบ้าน เช่น ตะกร้าสาน สานแข่ง สานชิงใส่ปลา ทำกระบวยตักน้ำ ทำไม้กวาดทางมะพร้าว มีวิทยากรประจำกลุ่ม ได้แก่ นายดวง ปวงคำตัน

2.8 คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอคอยหล่อ เปิดการอบรมฝึกสอนเยาวชนเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านดนตรีพื้นบ้าน การขับคำว ซอ โดยมีนายประพันธ์ แก้วเก้ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอคอยหล่อและแก่นักร้องศิลปพื้นบ้านล้านนาเป็นวิทยากร

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัชร เกณฑ์ปัญญา (2550) ศึกษาการจัดทำแผนที่แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อรวบรวมแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่นในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อจัดทำแผนที่และสารบัญชีแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่นในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อในการเรียนการสอน จากการศึกษาอำเภอดอยหล่อ จำนวน 4 ตำบล มีแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งความรู้ที่มีความหลากหลายทั้งด้านปริมาณและคุณภาพสามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ในระดับหนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สำรวจ รวบรวม จัดหมวดหมู่ของแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทบุคคล คือ ผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง จำนวน 6 ประเภท 30 ทักษะ จำนวน 42 คนประเภท สถานที่ที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน 6 กลุ่ม จำนวน 9 แหล่งเรียนรู้ จากนั้นได้จัดทำแผนที่แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ พบว่า แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อทั้ง 2 ประเภทที่กล่าวมานั้นแต่ละแหล่งเรียนรู้มีขีดความสามารถ มีสภาพความพร้อมเพียงพอต่อการที่จะนำไปใช้ได้ในระดับแตกต่างกัน เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ คือ ด้านเวลาของวิทยากรหรือผู้ประสานความรู้ ความลึกซึ้งในศาสตร์ที่เป็นระบบส่วนมากมีระดับการศึกษาพออ่านออกเขียนได้ ด้านกระบวนการถ่ายทอด การสื่อสาร จิตวิทยาการเรียนรู้ ด้านวัย และสุขภาพ ความไม่สมบูรณ์ด้านกายภาพของแหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ สิ่งของเครื่องใช้ในท้องถิ่นและความปลอดภัย ด้านการให้ความสำคัญของสังคมชุมชนที่มีต่อบุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ และขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในชุมชน

ลิสสา ศรีไพล และคณะ (2550) ดำเนินโครงการหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง : การจัดกระบวนการเรียนรู้การทำมาหากินของชุมชนในพื้นที่ป่าบุง-ป่าทาม กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเพี้ยมาต (รัฐราษฎร์พิทยาคาร) ตำบลหนองแค อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล/ความรู้การทำมาหากินในพื้นที่ทำมาหากินของชุมชน เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้วิถีการทำมาหากินในพื้นที่ทำมาหากินให้กับนักเรียนในโรงเรียนโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน และเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยกระบวนการดำเนินการโครงการฯ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอนหลักๆ ประกอบด้วย การเตรียมการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน การทดลองปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน การวิเคราะห์ผลการทดลองเพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นนำไปใช้ในโรงเรียน และการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ ผลการศึกษาที่ค้นพบมี 3 ส่วน ประกอบด้วย บริบทกลุ่มน้ำมูล บริบทกลุ่มน้ำมูลตอนกลางและบริบทพื้นที่ทำมาหากินตำบลหนองแค บริบทชุมชนเป้าหมาย 3 ชุมชน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านฝั่ง หมู่ 4 และ 14

บ้านเพี้ยมาต หมู่ 3 และบ้านเหล่าโดน หมู่ 10 และการทำมาหากินของชุมชนในพื้นที่ป่าบุ่งป่าทาม มี 5 เรื่อง ประกอบด้วยการทำนา การต้มเกลือ การหาปลา การเลี้ยงวัว-ควายในป่าทาม การเก็บหาของป่า และหัตถกรรมพื้นบ้าน เนื้อหาในหลักสูตรครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอด มีทีมวิจัยและผู้นำชุมชนเป็นผู้อำนวยความสะดวก การภายใต้การสนับสนุนของผู้บริการโรงเรียนและศูนย์ประสานงานส่งเสริมการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้

ณัฐยา ศิริสวัสดิ์ (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี บ้านท่าแร่สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวิธีการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร ขั้นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การศึกษานำร่องและการทดลองใช้หลักสูตร การศึกษานำร่องเป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนเซนต์โยเซฟท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรในสภาพจริง พบว่า ความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมาก หลังจากนั้นนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 1 โรงเรียนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 30 คน ใช้ระยะเวลาทดลอง 12 วันๆ ละ 2 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง รวมเวลาดสอบก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า 1) หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี บ้านท่าแร่ มีประสิทธิภาพ 87.13/88.17 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ได้กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) คะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้ด้านเจตคติ เท่ากับ 4.18 อยู่ในระดับมากสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (3.50) และ 4) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ประเมินโดยนักเรียน เท่ากับ 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุดสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (3.50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชาดา กลิ่นเจริญ และจรรุชา ธนศาเดชาภัก (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทำผ้าลายเขียนเทียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การทำผ้าลายเขียนเทียน เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรก่อนและหลังเรียน และเปรียบเทียบความสามารถในการทำผ้าลายเขียนเทียนตลอดจนประเมินความพึงพอใจ การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผ้าลายเขียนเทียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และประชาชนชาวบ้าน ด้วยการสัมภาษณ์ ขั้นตอนที่ 2 สร้างและหาคุณภาพของหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำผ้าลายเขียนเทียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคนิคการปฏิบัติการทำผ้าลายเขียนเทียน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 3 ท่าน ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมผ้าลายเขียนเทียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนป่ากลางมิตรภาพที่ 166 ตำบลปากกลาง จังหวัดน่าน จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบที (t-test Dependent) ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังใช้หลักสูตร

ฝึกอบรมผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเห็นสอดคล้องกัน ควรมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำผ้าลายเขียนเทียนเพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ 2) หลักสูตรมีคุณภาพในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.37) 3) ความรู้และความสามารถในการฝึกปฏิบัติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.60)

พัชรินทร์ ประทุมมาลี และคณะ (2557) ได้พัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่อง การทอพรหมเช็ดเท้าสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดชัยนาท และประเมินหลักสูตร ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะปฏิบัติการทอพรหม และความพึงพอใจต่อหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลหันคา (วัดท่ากฤษณา-สุขัยประชาสรรค์) อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) หลักสูตรสาระเพิ่มเติม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะปฏิบัติการทอพรหมเช็ดเท้า และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 7 ขั้นตอน มีคุณภาพสอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทักษะปฏิบัติการทอพรหมเช็ดเท้าอยู่ในระดับดีมาก และความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2559) ศึกษาการพัฒนาระบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความต้องการของครูและนักเรียนเกี่ยวกับระบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่โรงเรียน 2) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของระบบการสอน 3) สร้างระบบการสอน และ 4) ประเมินคุณภาพของระบบการสอน การดำเนินการวิจัยมี 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ศึกษาให้เบื้องต้นความรู้ด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยเกี่ยวกับระบบการสอน การสอนแบบเน้นประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 2 ศึกษาความต้องการระบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่โรงเรียนของครูจำนวน 132 คน และนักเรียนจำนวน 128 คน ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในปีการศึกษา 2558 ได้มาโดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม ขั้นที่ 3 พัฒนารอบแนวคิดของระบบการสอน ขั้นที่ 4 สนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยใช้แบบสนทนากลุ่มหรือแบบแนวคำถามสัมภาษณ์ ขั้นที่ 5 ร่างระบบการสอน ขั้นที่ 6 ตรวจสอบและรับรองระบบการสอนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินคุณภาพ ขั้นที่ 7 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) ครูและนักเรียน ต้องการระบบการสอนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ส่วนเหตุผลที่ต้องการ คือ ครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนในโรงเรียนไม่ต้องพานักเรียนไปหาภูมิปัญญาท้องถิ่น และช่วยให้นักเรียนสร้างผลงานได้เหมือนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาสอนโดยตรง 2) กรอบแนวคิดของระบบการสอนโดยเฉพาะองค์ประกอบของระบบการสอนมีความชัดเจน ส่วนด้านขั้นตอนมีความสมบูรณ์มีทั้งขั้นตอนหลักและขั้นตอนรอง ซึ่งครอบคลุมขั้นตอนที่เป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และสอดคล้องกับองค์ประกอบ 3) ระบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่โรงเรียนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 3.1) องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฐานข้อมูล เนื้อหา

สาระ และประสบการณ์ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบด้านกระบวนการ การเตรียมการ คือการสอนแบบเน้นประสบการณ์และการดำเนินการสอน และองค์ประกอบด้านผลลัพธ์คือการประเมิน 3.2) ขั้นตอนของระบบการสอน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 2 วิเคราะห์กำหนดเนื้อหา ขั้นที่ 3 กำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 4 คัดเลือกและประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 5 เตรียมการสอนร่วมกับครูกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 6 ดำเนินการสอนแบบเน้นประสบการณ์โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น และขั้นที่ 7 ประเมินระบบการสอน และ 4) จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าระบบการสอนมีคุณภาพ มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ เหมาะสมนำไปใช้ได้

งานวิจัยกิจกรรมลดเวลาเรียน

สุกัญญา งามบรรจง (2560) ศึกษาแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ผ่านกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ พบว่า กระบวนการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล 5) ปัจจัยสนับสนุน และ 6) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น คือขั้นที่ 1 เกิดแรงบันดาลใจ (Inspire : I) ผู้เรียนสำรวจความสนใจและความถนัดของตนเอง กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง ตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ขั้นที่ 2 เลือกสนใจตามถนัด (Choose : C) ผู้เรียนสำรวจความรู้และประสบการณ์เดิมของตนเอง ร่วมกันวางแผนการทำกิจกรรม สืบเสาะแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 เป้าหมายชัดปฏิบัติตามแผน (Aim & Act : A) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม ประเมินตนเองและสะท้อนผลการประเมินมาสู่การพัฒนาตนเองขั้นที่ 4 สะท้อนแก่นการเรียนรู้ (Reflect : R) ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ สะท้อนสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ (self- reflection) และขั้นที่ 5 การยกระดับสู่คุณภาพ (Enhance : E) ผู้เรียนนำเสนอผลการเรียนรู้ของตน ชื่นชมความสำเร็จในการเรียนรู้ของตน ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ใหม่

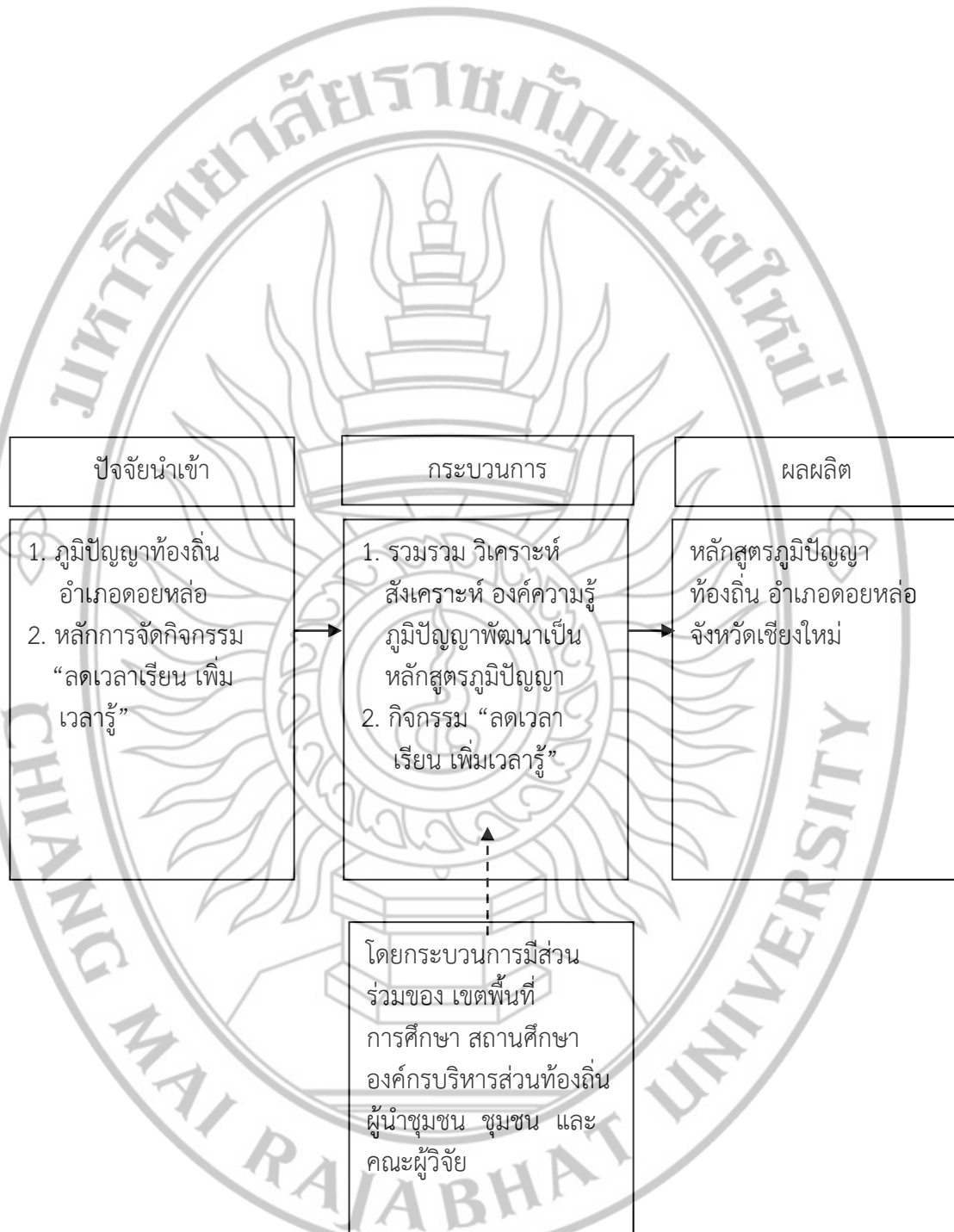
จุฑามาศ สุธาพจน์ และธีระดา ภิญโญ (2559) ศึกษาแนวทางการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ประชากรที่ใช้คือ ครู โดยใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 200 คน วิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และครูที่สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้โดยภาพรวม ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน ตามรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีแนวทางการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การเตรียมความพร้อมของผู้สอน และการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

สุธิดา ศรีปลั่ง, ญัฐกานต์ ภาคพรต และกาญจนา บุญสง (2559) ศึกษาการประเมินการบริหารโครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนนารอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 11 พบว่า 1) การประเมินบริบท โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) การประเมินกระบวนการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) การประเมินผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.1) ด้านผลกระทบ พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” อยู่ในระดับมาก 4.2) ด้านประสิทธิผล พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 4.3) ด้านความยั่งยืน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนนารอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

วิรัช วรรณรัตน์ (2560) ศึกษาผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ เป็นพี่เลี้ยง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสรุปผลการดำเนินการจัดกิจกรรม เพื่อประเมินผลสำเร็จการดำเนินงานการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียน เพื่อศึกษาและสรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการของมหาวิทยาลัยที่เป็นพี่เลี้ยง กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 265 คน เป็นนักเรียน 250 คน และครู 15 คน ของโรงเรียนมหาสวัสดิ์ (ราษฎร์บารุง) ซึ่งเป็นโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ การรวบรวมข้อมูลใช้การศึกษาเอกสารหลักฐาน การจัดกิจกรรมของโรงเรียนสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบและประสานกิจกรรมในแต่ละช่วงชั้น สอบถามความคิดเห็นต่อผลการดำเนินการจัดกิจกรรมใช้มาตรวัดแบบ 5 ระดับ สอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมใช้มาตรวัดแบบ 4 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการประมวลสรุปประเด็นสาระในเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาสรุปผลได้ว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียน จัดเป็นกลุ่มฐานกิจกรรมตามกลุ่มหมวดกิจกรรมของแต่ละช่วงชั้น มีครูแต่ละช่วงชั้นเป็นคณะทำงาน มีครูผู้รับผิดชอบและประสานกิจกรรมของช่วงชั้นในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมเริ่มตั้งแต่การเตรียมงาน การดำเนินการกำกับติดตามงานและการสรุปผลการดำเนินงาน มีการรวบรวมข้อมูลหลักฐานการดำเนินงาน ภาพกิจกรรมและผลงานสรุปเป็นแฟ้มเอกสาร ผลงานตามฐานกิจกรรมของแต่ละช่วงชั้น 2) ความคิดเห็นต่อผลการจัดกิจกรรมของโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.58 และความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.47 และ 3) การดำเนินกิจกรรมโครงการของมหาวิทยาลัยที่เป็นพี่เลี้ยง มีแผนงานและดำเนินกิจกรรมตามแผน มีการติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ มีการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการตามแผนงานกิจกรรมและตามระยะเวลาการปฏิบัติงาน พร้อมมีการรายงานความก้าวหน้าและสรุปผลการดำเนินงานต่อเครือข่ายตามระยะเวลาและเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมโครงการ

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ที่มุ่งเน้นพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ของอำเภอตอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยประยุกต์ตามกรอบแนวคิดดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

